

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
26/77

2026-06-08

**Pasirengimas taikyti didesnę gamintojo atsakomybę tekstilės gaminiams
kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse**

*Siekiant spręsti tekstilės atliekų problemą – Europos Sąjungoje (ES) kasmet susidaro apie 12,6 mln. tonų šių, iš jų 5,2 mln. tonų – drabužiai ir avalynė (Lietuvoje 2024 m. atskirai surinkta ~13 tūkst. tonų tekstilės atliekų)¹, 2025 m. spalio 15 d. įsigalioję ES Atliekų pagrindų direktyvos pakeitimai² įpareigojo valstybes nares, tarp jų ir Lietuvą, ne vėliau kaip **2028 m. balandžio 17 d.** pradėti taikyti didesnę gamintojo atsakomybę³ tekstilės gaminiams (įpareigojimai labai mažoms įmonėms bus taikomi nuo 2029 m. balandžio 17 d.).*

Didesnė gamintojo atsakomybė iš esmės reiškia, kad tekstilės gamintojai, importuotojai, be kita ko, turės prisiimti finansinę atsakomybę arba finansinę ir organizacinę atsakomybę už tekstilės gaminių atliekų tvarkymą.

Šio darbo tikslas – pristatyti ES šalių praktiką ruošiantis ar jau taikant didesnę gamintojo atsakomybę tekstilės gaminiams bei supažindinti su gerąją praktika, kaip gamintojai skatinami / įpareigojami gamyboje naudoti tvarų ir (ar) perdirbtą pluoštą, siekiant žiedinės ekonomikos tikslų.

Kai kurios ES valstybės narės (pavyzdžiui, Latvija, Prancūzija, kt.) dar iki ES įpareigojimų pradėjo taikyti gamintojo atsakomybės principą tekstilės gaminiams, kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje, jis bus pradėtas taikyti 2027 m., t. y. anksčiau nei numatyta, kitos šalys nuosekliai ruošiasi šio reikalavimo įgyvendinimui. Lietuvoje gamintojo atsakomybės principą tekstilės gaminiams planuojama pradėti taikyti 2028 m.

Pažymėtina, kad didesnė gamintojo atsakomybė nėra vienintelė priemonė, kuria ES siekia spręsti tekstilės atliekų problemą: nuo 2025 m. privaloma užtikrinti tekstilės atliekų rūšiavimo galimybę⁴, 2026 m. liepos 19 d., įsigalios draudimas naikinti neparduotus drabužius didelėms įmonėms, taip kovojant su greitosios mados švaistymu⁵.

¹ Tekstilės atliekų perdirbimo įrangai įsigyti papildomai skirta daugiau kaip 6 mln. eurų parama. Aplinkos ministerija: https://am.lrv.lt/lt/naujienos/tekstiles-atlieku-perdirbimo-irangai-isigyti-papildomai-skirta-daugiau-kaip-6-mln-euru-parama-4zJh/?fbclid=IwDGRjcASMaHhjbGNrBIxoCmV4dG4DYVWtAjExAHNydgMGYXBwX2IkDDM1MDY4NTUzMTcyOAABHiXgdCI_pBz8plzO3RGHD7vXDvyKTyBDLYSY1W7wCc4gKY6TTShy6SIQ5Uu_aem_fdiyVLYZihCed-nRuVYpg

² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2025/1892, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32025L1892>

³ Pastaba: gamintojo atsakomybės principas jau taikomas tokių srautų gamintojams ir importuotojams: pakuočių, apmokestinamųjų gaminių (padangos, akumulatoriai, baterijos, vidaus degimo variklių degalų, tepalų, įsiurbimo oro filtrai, automobilių hidrauliniai (tepaliniai) amortizatoriai); elektros ir elektronikos įrangos, transporto priemonių, alyvų.

⁴ Tekstilės atliekos. Aplinkos ministerija: <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atlieku-politika/tekstiles-atliekos/>

⁵ ES kova su greitosios mados švaistymu: neparduotos prekės negalės būti naikinamos. VVTAT: <https://vvtat.lrv.lt/lt/naujienos-ir-pranesimai-ziniasklaidai-377/es-kova-su-greitosios-mados-svaistymu-neparduotos-prekes-negales-buti-naikinamos-XYt/>

Toliau šiame darbe apžvelgiamas ES reglamentavimas dėl didesnės gamintojo atsakomybės taikymo tekstilės gaminiams ir aptariama kai kurių ES valstybių narių (Airijos, Austrijos, Danijos, Estijos, Latvijos, Nyderlandų, Prancūzijos ir Vokietijos) praktika taikant ar ruošiantis taikyti didesnę gamintojo atsakomybę tekstilės gaminiams.

ES teisinio reguliavimo apžvalga

Tekstilės srities atliekų reguliavimo ES mastu teisinį pagrindą sudaro ES Atliekų pagrindų direktyvos⁶ nuostatos. Minėta direktyva 2025 m. rugsėjo 10 d. buvo pakeista ir papildyta reikšmingomis nuostatomis, sudarančiomis pagrindą gamintojo atsakomybės taikymui tekstilės pramonės srityje⁷. **Tai didelę reikšmę ES mastu turėsianti naujovė, stipriai išplečianti iki šiol taikytos gaminto atsakomybės mastą.**

Direktyvoje pabrėžiama, jog viena iš svarbiausių politikos priemonių, skirtų aplinkai ir žmonių sveikatai apsaugoti ES, yra visų rūšių atliekų prevencija ir tvarkymas. Labai svarbu, kad valstybės narės, dėdamos pastangas nuolat tobulinti atliekų prevencijos ir tvarkymo planus, taikytų nustatytus atliekų hierarchijos principus.

Tam, kad būtų atsisakyta šiuo metu vyraujančios linijinio tekstilės gaminių kūrimo, gamybos, naudojimo ir išmetimo praktikos, reikalingi esminiai pokyčiai, o ypač būtina riboti greitąją madą. Atsižvelgiant į tai, turi būti nustatytos suderintos didesnės gamintojo atsakomybės už tekstilės gaminius taisyklės.

Taigi, pastaruoju direktyvos pakeitimu įtvirtinta (22a – 22b straipsniai), jog *valstybės narės užtikrina, kad gamintojams būtų taikoma didesnė gamintojo atsakomybė už tekstilės, su tekstile susijusius ar avalynės gaminius, kuriuos jie pirmą kartą patiekia rinkai.* Valstybės narės gali didesnės gamintojo atsakomybės sistemą **nustatyti ir čiužinių gamintojams.** Žemiau detalizuojamos didesnės gamintojo atsakomybės sistemos turėtų būti nustatytos **ne vėliau kaip 2028 m. balandžio 17 d.**

Valstybės narės užtikrina, kad, jei gamintojai pageidauja, gamintojų vardu atsakomybę galėtų vykdyti „rašytiniu įgaliojimu paskirta gamintojo atsakomybę įgyvendinanti organizacija“.

Valstybės narės užtikrina, kad **tekstilės, su tekstile susijusių ar avalynės gaminių gamintojai padengtų šias išlaidas:**

- naudotų ir atliekomis tapusių tekstilės, su tekstile susijusių ir avalynės gaminių surinkimo ir tolesnio atliekų tvarkymo, kuris apima:
 - tų naudotų gaminių surinkimą pakartotiniam naudojimui ir atskirą atliekomis tapusių gaminių surinkimą parengimui pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui;
 - surinktų naudotų ir atliekomis tapusių gaminių vežimo rūšiuoti pakartotiniam naudojimui, parengimui pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui operacijas;
 - surinktų naudotų ir atliekomis tapusių gaminių rūšiavimą, parengimą pakartotiniam naudojimui, perdirbimą bei kitas naudojimo operacijas ir šalinimą;
 - socialinės ekonomikos subjektų ir kitų subjektų, kurie yra surinkimo sistemos dalis, vykdomą atliekų, susidariusių atliekant aukščiau aptartuose punktuose nurodytas operacijas, surinkimą, vežimą ir apdorojimą;
- surinktų mišrių komunalinių atliekų sudėties tyrimą;
- informacijos apie tekstilės, su tekstile susijusių ir avalynės gaminių tvarų naudojimą, atliekų prevenciją, pakartotinį naudojimą, parengimą pakartotiniam naudojimui, įskaitant taisymą, perdirbimą, kitokį naudojimą bei jų šalinimą, be kita ko, rengiant atitinkamas informacines kampanijas;
- duomenų rinkimo ir teikimo kompetentingoms institucijoms;

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB (konsoliduotas tekstas): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008L0098-20251016>

⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2025/1892, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų.

- paramos moksliniams tyrimams ir plėtrai, siekiant tobulinti gaminių projektavimą, kiek tai susiję su gaminių aspektais ir atliekų prevencijos ir tvarkymo operacijas pagal atliekų hierarchiją, kad būtų didinamas atliekų perdirbimo į pluoštą mastas.

Minėta, jog nurodytos didesnės gamintojo atsakomybės sistemos būtų nustatytos ne vėliau kaip 2028 m. balandžio 17 d. (įmonėms, kuriose dirba mažiau nei 10 asmenų ir kurių metinė apyvarta ir metinis balansas neviršija 2 mln. EUR, įpareigojimai bus taikomi nuo 2029 m. balandžio 17 d.) Valstybės narės sukuria tekstilės, su tekstile susijusių ar avalynės gaminių gamintojų registrą, kad galėtų stebėti, kaip tie gamintojai laikosi reikalavimų. Valstybės narės leidžia gamintojams pirmą kartą pateikti rinkai tekstilės, su tekstile susijusius ar avalynės gaminius tik tuo atveju, jei jie arba jų didesnės gamintojo atsakomybės klausimams įgalioti atstovai yra registruoti atitinkamoje valstybėje narėje.

Valstybės narės užtikrina, kad *surinkimo sistema*:

- būtų sudaryta iš surinkimo vietų, kurias įsteigia gamintojo atsakomybę įgyvendinančios organizacijos ir jų vardu atliekų tvarkymo veiklos vykdytojai, bendradarbiaudami su vienu ar daugiau iš šių subjektų: socialinės ekonomikos subjektais, mažmenininkais, valdžios institucijomis ar trečiosiomis šalimis, tų institucijų vardu surenkančiomis naudotus ir atliekomis tapusius tekstilės, su tekstile susijusius ir avalynės gaminius, ir savanoriško surinkimo vietų operatoriais;
- apimtų visą valstybės narės teritoriją, atsižvelgiant į gyventojų skaičių ir tankumą, numatomą naudotų ir atliekomis tapusių tekstilės, su tekstile susijusių ir avalynės gaminių kiekį, tai, ar jie yra prieinami ir arti galutinių naudotojų, *neapsiribojant* vietovėms, kuriose tų gaminių surinkimas ir tolesnis tvarkymas yra pelningas;
- užtikrintų nuolatinį ir techniškai įmanomą naudotų ir atliekomis tapusių tekstilės, su tekstile susijusių ir avalynės gaminių atskiro surinkimo didinimą ir atitinkamą tų gaminių, surenkamų su mišriomis komunalinėmis atliekomis, dalies mažinimą, remiantis prieinama gerąja praktika.

Airija

Airijai poreikis įdiegti gamintojų atsakomybės už tekstilės atliekas sistemą yra ypač aktualus. 39 proc. Airijos pirkėjų teigia, kad drabužius perka kas savaitę / kas mėnesį, o kasmet vienam gyventojui tenka apie 35 kg išmestų tekstilės gaminių – tai viršija ES vidurkį⁸.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2025/1892, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų⁹, įpareigojanti įvesti gamintojų atsakomybės principą tekstilei, suteikia tam tikrą diskreciją valstybėms narėms spręsti, kokia sistema konkrečiai šaliai būtų tinkamiausia. Airijoje šio ES reikalavimo įgyvendinimui intensyviai ruošiamasi. Siekiant, kad rengiamas schemos projektas atitiktų Airijos tekstilės pramonės poreikius ir infrastruktūros reikalavimus, į pasirengimo procesą buvo įtraukta daug suinteresuotų šalių iš visos sistemos. Iš suinteresuotųjų šalių atsiliepimų išryškėjo ir į schemos projektą buvo įtraukti trys pagrindiniai principai:

- 1) **Politikos suderinimas:** ši sistema turėtų papildyti ir, jei įmanoma, panaudoti jau veikiančių Airijos gamintojo atsakomybės sistemų veikla (pavyzdžiui, susijusia su produktų pakuotėmis, elektros ir elektronikos atliekomis, baterijomis bei padangomis), siekiant sumažinti administracinę naštą ir įgyvendinimo išlaidas. Ji taip pat turėtų atitikti nacionalinės politikos tikslus, pavyzdžiui, Nacionalinę politikos deklaraciją ir tekstilės gaminių žiedinės ekonomikos veiksmų planą¹⁰.

⁸ Ireland: The Beginnings of a Textiles EPR Scheme: <https://www.wrap.ngo/resources/case-study/ireland-beginnings-textiles-epr-scheme>

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2025/1892, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų.

¹⁰ National Policy Statement and Roadmap on Circular Textiles: <https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/publications/national-policy-statement-and-roadmap-on-circular-textiles/>

- 2) **Atliekų hierarchijos principas:** schemoje turėtų būti teikiama pirmenybė atliekų susidarymo prevencijai ir pakartotiniam naudojimui, o ne perdirbimui, taip atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių ir ES lūkesčius.
- 3) **Esamos infrastruktūros išnaudojimas:** schema turėtų remti Airijos įsitvirtinusių naudotų tekstilės gaminių sektorių, kurį sudaro surinkėjai, rūšiotojai ir perdirbėjai, ir vengti jo veiklos sutrikdymo. Vien 2023 m. 432 labdaros parduotuvės išgelbėjo 11 300 tonų tekstilės gaminių, t. y. jie nepateko į sąvartynus, nebuvo sudeginti. Suinteresuotosios šalys pabrėžė, kaip svarbu apsaugoti esamas organizacijas nuo bet kokio nenumatyto neigiamo poveikio¹¹.

Numatyta, kad ES direktyvoje įtvirtintos nuostatos dėl gamintojo atsakomybės principo taikymo tekstilės gaminiams į Airijos nacionalinę teisę bus perkeltos iki 2027 m. birželio 17 d., o įdiegti didesnės gamintojo atsakomybės schemas valstybės narės turi iki 2028 m. balandžio 17 d. Pažymėtina, kad įmonių atsakomybės įpareigojimai labai mažoms įmonėms bus pradėti taikyti nuo 2029 m. balandžio 17 d.¹²

Austrija

Austrijoje tekstilės pramonės srityje panaudotos tekstilės surinkimas kol kas yra vykdomas per labdaros ir kitas nevyriausybinių sektoriaus organizacijas. Tai reiškia, kad šalyje gamintojo atsakomybės principo taikymas tekstilei dar nėra įgyvendintas tokia apimtimi, kaip šis principas yra taikomas, pavyzdžiui, pakuotėms, elektronikai, baterijoms ir kt.

Minėta labdaros ir nevyriausybinių sektoriaus organizacijų veikla aptariamame sektoriuje pasižymi surinkimo punktų (tekstilės konteinerių) steigimu ir jų veiklos vykdymu, per kuriuos surenkama, rūšiuojama, paskirstoma panaudota tekstilė. Prie šios veiklos prisideda ir privatūs verslai¹³. Be to, vietos bendruomenės su verslu bei nevyriausybiniomis organizacijomis gana reguliariai (kelis kartus per metus) organizuoja tekstilės surinkimo akcijas visoje šalyje.

Pažymėtina, jog aukščiau aptarta praktika galioja tik kokybiškiems – tolesniam naudojimui tinkamiems tekstilės gaminiams. Kitos tekstilės atliekos, kurios negali būti panaudotos pakartotinai, turi būti pridudamos į atliekų surinkimo punktus.

Dėl objektyvumo pažymėtina, jog Austrijos tekstilininkų asociacija yra išreiškusi poziciją dėl ES atliekų pagrindų direktyvos pakeitimų (2025 m. rugsėjo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2025/1892), kurie, pasak asociacijos, sukels papildomą administracinę našą ir kaštus šalies tekstilės pramonei. Asociacijos pozicijoje pažymima, jog ši iniciatyva gali sukelti didelę našą mažmenininkams¹⁴.

Kita vertus, vien 2022 m. Austrijoje susidarė maždaug 228 000 tonų tekstilės atliekų, o tai rodo skubių veiksmų poreikį. Tai reiškia, jog įgyvendinus direktyvos reikalavimus, įmonės, tiekiančios tekstilės gaminius į rinką Austrijoje, greičiausiai turės užsiregistruoti centriniam registre ir įgyvendinti kitus reikalavimus, susijusius su padidinta gamintojo atsakomybe.

Danija

Danijoje jau rengiamos taisyklės, kaip bus taikomas gamintojo atsakomybės principas tekstilei, tačiau sistema dar nėra iki galo apibrėžta. Numatyti trys pagrindiniai ES direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę etapai¹⁵:

¹¹ Ireland: *The Beginnings of a Textiles EPR Scheme*.

¹² Textiles: <https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/publications/textiles/>

¹³ Oesterreich.gv.at. Alttextilien: https://www.oesterreich.gv.at/de/themen/bauen_und_wohnen/abfall/alttextilien

¹⁴ Handelsverband warn: Neues EU-System der Erweiterten Herstellerverantwortung (EPR) für Textilien wird Händlersterben und Teuerung anheizen: <https://www.handelsverband.at/presse/presseaussendungen/epr-textilien/>

¹⁵ EU rules and timeline for Extended Producer Responsibility for textiles: <https://retur.dk/en/tekstilretur/eu-tekstiler>

- 2027 m. birželio 17 d. – galutinis terminas, iki kurio Danijos teisės aktuose turi būti įtvirtinta gamintojo atsakomybės sistema tekstilės gaminiams;
- 2028 m. balandžio 17 d. – galutinis terminas, iki kada šios sistemos turi pradėti veikti ES;
- 2029 m. balandžio 17 d. – galutinis terminas įtraukti labai mažas įmones į gamintojo atsakomybės schemą.

Danija privalo bendruosius ES reikalavimus perkelti į nacionalinę sistemą, kurioje būtų nustatytos savos taisyklės, be kita ko, dėl gamintojo apibrėžimo, registracijos, ataskaitų teikimo ir mokesčių. Tiksliai Danijos vykdomoji nutartis dar nėra priimta, todėl svarbu atskirti tai, kas jau nuspręsta ES lygmeniu, ir tai, kas bus nustatyta Danijos įgyvendinimo procese.

Jau nuspręsta, kad visoje ES bus įvesta privalomoji gamintojų atsakomybė už tekstilės gaminius ir avalynę, o ši sistema turi būti grindžiama ekologiškai diferencijuotais mokesčiais ir labiau suderintomis sistemomis visose šalyse. Kadangi tai yra direktyva, o ne reglamentas, valstybės narės turi tam tikrą laisvę įgyvendinti gamintojų atsakomybę skirtingais būdais.

Danijos kontekste lieka neišspręsti keli klausimai, įskaitant tikslią įgyvendinimo datą, tekstilės kategorijas, kurioms bus taikoma sistema, išsamius ekologinio diferencijavimo kriterijus, bet kokias specialias taisykles ir tai, ar čiužiniai bus įtraukti į Danijos sistemą.

Nors Danijos taisyklės dar nėra galutinai patvirtintos, kryptis yra pakankamai aiški, kad būtų tikslinga pradėti ruošti. Daugumai įmonių tai jau dabar reiškia, kad reikia susidaryti bendrą vaizdą apie prekių asortimentą, pradėti sisteminti duomenis, parengti tiekimo grandines, numatyti biudžetą naujoms išlaidoms ir stebėti, kaip formuojasi Danijos sistema¹⁶.

Estija

Didesnė gamintojo atsakomybė – tai priemonė, kuria gamintojo finansinė atsakomybė už į rinką patiektus produktus išplečiama, įtraukiant atliekų tvarkymą po vartojimo etapo. Tai reiškia, kad gamintojai, importuotojai, nuotolinės prekybos pardavėjai ir produktų pakuotojai turi teisinę pareigą užtikrinti į rinką patiektų produktų atliekų tvarkymą, įskaitant išlaidų padengimą už atskirą tokių atliekų surinkimą, vežimą, tvarkymą, informacijos teikimą, kt. Šiuo metu Estijoje tekstilės gamintojams ir importuotojams, pardavėjams dar nėra taikomas gamintojo atsakomybės principas¹⁷.

Atsižvelgiant į 2025 m. rugsėjo 10 d. ES Atliekų pagrindų direktyvos pakeitimus ir papildymus¹⁸ dėl gamintojo atsakomybės taikymo tekstilės gaminiams, šias nuostatas į Estijos nacionalinę teisę planuojama perkelti iki 2027 m.

Gamintojo atsakomybės reikalavimas tekstilės gaminiams bus pradėtas taikyti ne vėliau kaip nuo 2028 m. (planuojama, kad direktyvos pakeitimai pirmiausia bus perkelti į Atliekų tvarkymo įstatymą¹⁹)²⁰.

1 lentelė. ES direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę tvarkaraštis (preliminarus)

Data	Veikla
2025 m. spalio	Pasirengimas perkelti direktyvą į nacionalinę teisę
2025 m. lapkritis–gruodis	Teisės akto projekto rengimas, diskusijos su suinteresuotosiomis šalimis
2026 m. sausis–balandis	Teisės akto projekto rengimas, papildomos diskusijos su įvairiomis šalimis

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ *Extended Producer Responsibility*: <https://kliimaministerium.ee/en/extendedproducerresponsibility>

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2025/1892, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų.

¹⁹ *Waste Act*: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520012015021/consolide>

²⁰ *Tekstiili laiendatud tootjavastutus*: <https://kliimaministerium.ee/tekstiili-laiendatud-tootjavastutus>

2026 m. gegužē	Teisēs akto projekto derinimas (ministerijas, suinteresuotosios šalys, kt.)
2026 m. birželis–rugpjūtis	Teisēs akto projekto parengimas
2026 m. rugsējis	Teisēs akto projekto derinimas (Teisingumo ir skaitmeninēs plētros ministerija)
2026 m. spalīs	Teisēs akto projekto užbaigimas
2026 m. lapkritis	Teisēs akto projekto pateikimas Vyriausybei
2026 m. gruodis – (...) ²¹	Teisēs akto projekto svarstymas Parlamente (<i>Riigikogu</i>).

Šaltinis: Klimato ministerija²².

Planuojama, kad Estijoje gamintojo atsakomybės principas bus taikomas šiems tekstilės gaminiams:

- visiems drabužiams, įskaitant megztus ir nertus, bei jų priedams;
- antklodėms ir kelioniniams pledams;
- patalynei, staltiesėms, rankšluosčiams (vonios, virtuvės, kt.);
- užuolaidoms, žaliuzėms, kitiems langų uždangalams;
- kitiems baldų reikmenims;
- dėvėtiems drabužiams;
- skrybėlėms ir kitiems galvos apdangalams bei jų priedams;
- drabužiams ir drabužių priedams iš odos arba dirbtinės odos (išskyrus avalynę, galvos apdangalus ir jų priedus, kt.);
- vandeniui atspariai avalynei su guminiiais arba plastikiniiais išoriniais padais ir viršutine dalimi (išskyrus avalynę su prisiūtais padais, kniedėmis, sraigtais ir pan. tvirtinimo elementais);
- kitai avalynei su guminiiais arba plastikiniiais išoriniais padais ir viršutine dalimi;
- avalynei su guminiiais, plastikiniiais, odiniais arba dirbtinės odos išoriniais padais ir odiniais viršutiniais paviršiais;
- avalynei su guminiiais, plastikiniiais, odiniais arba dirbtinės odos išoriniais padais ir tekstiliniiais viršutiniais paviršiais
- kt.²³

Latvija

Latvijoje gamintojo atsakomybės principas tekstilės gaminiams pradėtas taikyti nuo 2024 m. vidurio, įsigaliojus Didesnės gamintojo atsakomybės sistemos, skirtos tekstilės gaminiams, sukūrimo ir taikymo taisyklėms^{24,25}. Taisyklių 2 punkte nurodyti tekstilės ir pan. gaminiai, kuriems taikomas gamintojo atsakomybės principas (detaliai reglamentuojama Taisyklių 1 priede²⁶):

²¹ Nenumatytas pabaigos terminas.

²² *Tekstiili laiendatud tootjavastutus. Direktiivi ülevõtmise ajakava:* <https://kliimaministeerium.ee/tekstiili-laiendatud-tootjavastutus#indikatiivne-ajakava>

²³ *Tekstiili laiendatud tootjavastutus.*

²⁴ *Extended producer responsibility:* <https://www.vvd.gov.lv/en/extended-producer-responsibility>

²⁵ *Noteikumi par ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas izveidi un piemērošanu tekstilizstrādājumiem:* <https://likumi.lv/ta/id/352752-noteikumi-par-razotaja-paplasinatas-atbildibas-sistemas-izveidi-un-piemerosanu-tekstilizstradajumiem>

²⁶ *1. pielikums. Produkti, uz kuriem attiecas paplašinātā ražotāja atbildība par noteiktiem tekstilizstrādājumiem, tekstilizstrādājumiem radniecīgiem produktiem un apaviem:* <https://likumi.lv/ta/id/352752-noteikumi-par-razotaja-paplasinatas-atbildibas-sistemas-izveidi-un-piemerosanu-tekstilizstradajumiem#piel1>

- namų apyvokos tekstilė, drabužių tekstilė ir drabužių aksesuarai:
 - megzti arba nerti drabužiai ir jų priedai;
 - drabužiai ir jų priedai, kurie nėra megzti arba nerti;
 - antklodės ir kilimėliai (išskyrus elektrines antklodes);
 - lovos, stalo, vonios ir virtuvės tekstilė;
 - užuolaidos, žaliuzės, lambrekenai, lovų baldakimai;
 - kiti namų apyvokos daiktai, išskyrus patalynę;
 - dėvėti drabužiai ir kitos naudotos prekės;
 - skrybėlės ir kiti galvos apdangalai, pinti arba pagaminti sujungiant bet kokios medžiagos juosteles, su pamušalu arba be jo, su apdaila arba be jos;
 - megztos kepurės ir kiti galvos apdangalai iš nėrinių, veltinio ar kitų tekstilės medžiagų, pagaminti iš vientiso gabalo (bet ne juostelėmis), su pamušalu arba be jo, apdailomis arba be jų, plaukų tinkleliai iš bet kokios medžiagos, su pamušalu arba be jų, apdailomis arba be jų;
- avalynė, drabužiai ir drabužių priedai, kurių pagrindinė sudedamoji dalis nėra tekstilė:
 - drabužiai ir drabužių priedai, pagaminti iš odos arba dirbtinės odos (išskyrus avalynę ir galvos apdangalus bei jų dalis, žaidimų ir sporto įrangą, pavyzdžiui, blauzdų apsaugas, veido skydelius ir jų dalis);
 - vandeniui atspari avalynė su guminiu arba plastikiniu išoriniu padu ir viršutine dalimi, kuri nėra prisiūta prie pado arba pritvirtinta kniedėmis, vinimis, varžtais, smeigtukais ar panašiais elementais;
 - kita avalynė su guminiais arba plastikiniais išoriniais padais ir viršutine dalimi;
 - avalynė su guminiu, plastikiniu, natūralios arba kompozicinės odos padu ir odiniu viršumi;
 - avalynė su guminiu, plastikiniu, natūralios arba kompozicinės odos padu ir tekstilinės medžiagos viršutine dalimi;
 - kita avalynė.

Taisyklėse, be kita ko, nustatyti įpareigojimai atskirai surinkti šio tipo atliekas, organizuoti edukacinius renginius, siekiant informuoti visuomenę, minimalūs tekstilės atliekų perdirbimo ir pakartotinio panaudojimo reikalavimai (priklausomai nuo kiekio), kt.²⁷

Nyderlandai

Nyderlanduose didesnės gamintojo atsakomybės tekstilės gaminiams sistema palaipsniui yra diegiama jau kelis metus. 2026 m. šios sistemos įgyvendinime laikytini svarbiu etapu, nes pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles, gamintojai ir juos atstovaujanti organizacijos pradės teikti privalomas ataskaitas apie pasiektus rezultatus.

Jau dabar šalyje visa apimtimi galioja taisyklės, jog gamintojai (ir importuotojai), tiekiantys tekstilę į Nyderlandų rinką, yra atsakingi už visą gaminio gyvavimo ciklą, jie taip pat privalo užtikrinti nemokamą tekstilės surinkimą iš vartotojų visoje šalyje.

Vyriausybė yra nustačiusi ambicingą tikslą, kad iki 2030 m. pabaigos 75 proc. visos rinkai patiekto tekstilės turi būti paruošta pakartotiniam naudojimui arba perdirbimui. Taip pat, nuo 2026 m. įvesta prievolė ataskaitose nurodyti tikslų perdirbtų pluoštų kiekį naujuose gaminiuose²⁸.

Papildomai pažymėtina, jog Nyderlandų Vyriausybė laikosi pragmatiško, į tikslią statistiką ir perdirbimą, kuriam pasitelkiamos aukštosios technologijos, orientuoto požiūrio. Jų schema yra sukurta taip, kad tekstilės atliekos ne tik nepasiektų sąvartynų, bet grįžtų į gamybos grandinę kaip aukštos kokybės žaliava. Pagal 2023 m. Dekretą dėl didesnės gamintojo atsakomybės už tekstilę, kiekvienas gamintojas, parduodantis prekes Nyderlandų rinkoje, privalo užsiregistruoti

²⁷ Noteikumi par ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas izveidi un piemērošanu tekstilizstrādājumiem.

²⁸ Rules for reusing and recycling textiles: <https://www.government.nl/themes/economy/sustainable-economy/rules-for-reusing-and-recycling-textiles>

vyriausybėje sistemoje. Jie gali vykdyti atsakomybę individualiai (kurti savo surinkimo tinklą) arba prisijungti prie „Stichting UPV Textiel“, kuri administruoja bendrą sistemą.

Nyderlandai planuoja įvesti minimalią perdirbto turinio ribą naujuose gaminiuose. Tikslas – iki 2030 m. pasiekti, kad vidutiniškai 33 proc. naujo tekstilės gaminio sudarytų perdirbti arba tvarūs pluoštai. Taip sukuriama paklausa perdirbtoms medžiagoms, skatinanti investicijas į perdirbimo gamyklas²⁹.

Prancūzija

Prancūzija yra viena iš pirmųjų ES valstybių iki direktyvos nuostatų įsigaliojimo jau įvedusi didesnės gamintojo atsakomybės tekstilės gaminiams sistemą ir taisykles. Šios taisyklės yra įtvirtintos Kovos su atliekomis žiedinės ekonomikos pagrindu įstatyme³⁰.

Nustatytas teisinis reguliavimas apibrėžia sistemą, per kurią licencijuota gamintojų atsakomybės organizacija „Refashion“ įgyvendina pagal direktyvą gamintojų deleguotus padidintos atsakomybės įsipareigojimus. Gamintojai privalo mokėti įmokas, kurios naudojamos tekstilės surinkimui, rūšiavimui ir perdirbimui finansuoti.

Nuo 2026 m. vidurio šalyje įsigalios dar labiau sugriežtintos taisyklės, pagal kurias yra griežtai uždrausta naikinti neparduotus tekstilės gaminius, įpareigojant juos padovanoti arba pilnai perdirbti. Taip pat taikoma „ekomoduliacija“: gamintojams, kurių gaminiai yra patvarūs ir lengvai perdirbami, taikomos mažesnės įmokos, o „greitosios mados“ (*fast fashion*) atstovams – papildomi tarifai.

Papildomai pažymėtina, jog politiniu lygmeniu yra akcentuojamas perėjimas prie vadinamosios „remonto ekonomikos“. Prancūzijos modelis yra ekonominių paskatų ir griežtų draudimų derinys. Pagrindinis jau minėtas įrankis – „ekomoduliacija“, kuri tiesiogiai veikia gamintojų pelningumą priklausomai nuo jų gaminių tvarumo. Gamintojai moka įmokas organizacijai „Refashion“. Jei drabužis atitinka tam tikrus tvarumo kriterijus (pavyzdžiui, jam suteikiama ilgesnė garantija, jis pagamintas iš perdirbtų pluoštų), gamintojas gauna nuolaidą įmokai. Tačiau už prastos kokybės, sunkiai perdirbamų ar trumpo naudojimo ciklo gaminius („greitoji moda“) taikomi papildomi mokesčiai.

Prancūzija pirmoji įvedė sistemą, kurioje dalis gamintojų sumokėtų įmokų skiriama tiesioginėms nuolaidoms vartotojams. Kai asmuo neša drabužį ar avalynę pas sertifikuotą batsiuvį ar siuvėją taisyti, jam suteikiama tiesioginė nuolaida sąskaitai (7–25 EUR), kurią vėliau amatininkui kompensuoja gamintojų atsakomybės fondas.

Pagal minėto įstatymo nuostatas, gamintojai privalo skaitmeniniu būdu (QR kodu) pateikti informaciją apie gaminio sudėtį, pavojingas medžiagas ir tai, ar gaminys gali būti perdirbtas. Nuo 2025 m. pabaigos ši informacija tapo privaloma skaičiuojant gaminio „eko-balą“³¹.

Vokietija

Vokietijoje didesnės gamintojo atsakomybės įvedimas tekstilės gaminiams yra laikomas svarbiu žiedinės ekonomikos komponentu, kuriuo, kaip ir visoje ES, siekiama sumažinti tekstilės atliekas ir skatinti jų perdirbimą. Atsižvelgiant į tai, šalies gamintojai ir importuotojai bus įpareigoti prisiimti atsakomybę už visą savo gaminių gyvavimo ciklą.

Planuojama, kad šalyje dar 2027 m. eigoje bus įgyvendinti šie didesnės gamintojo atsakomybės principai tekstilės gaminiams:

²⁹ *Inzamelen en recyclen van textiel (UPV)*: <https://ondernemersplein.overheid.nl/wetten-en-regels/inzamelen-recyclen-textiel-upv/>

³⁰ *Loi Anti-Gaspillage pour une Économie Circulaire*: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000041553759/>

³¹ *Produits textiles (TLC)*: <https://www.ecologie.gouv.fr/politiques-publiques/produits-textiles-tlc>

- gamintojai privalės padengti tekstilės atliekų surinkimo, rūšiavimo ir perdirbimo išlaidas;
- ES atliekų pagrindų direktyvos nuostatos bus perkeltos į nacionalinę teisę 2027 m. pavasarį;
- planuojama, kad Vokietijos tekstilės įstatymas, perkeliantis minėtos direktyvos nuostatas, apims drabužius, drabužių aksesuarus ir namų tekstilę;
- planuojama įgyvendinti vadinamąjį „ekomoduliacijos“ principą, kad gamintojų įnašų lygis būtų koreguojamas atsižvelgiant į gaminių ekologiškumą (atsakomybė už tvarius gaminius finansiškai gamintojams kainuos mažiau);
- gamintojų atsakomybės principas bus įgyvendinamas per paskirtas gamintojų atsakomybės organizacijas, kurios tvarko atliekų šalinimo logistiką.

Šiuo metu Vokietijos federalinė vyriausybė rengia politikos dokumentą, kuriame išdėstyti pagrindiniai šios didesnės gamintojo atsakomybės įvedimo tekstilės sektoriuje aspektai, siekiant laikytis žiedinės ekonomikos principų³².

Federalinės Aplinkos, klimato apsaugos, gamtos apsaugos ir branduolinės saugos ministerijos pateikiamoje oficialioje informacijoje nurodoma, jog Vokietijos federalinė vyriausybė koalicijos susitarime įsipareigojo įvesti didesnę gamintojo atsakomybę tekstilės sektoriuje. O rengiami Tekstilės įstatymo pakeitimai, be kita ko, bus skirti spręsti dabartines problemas Vokietijos naudotos tekstilės rinkoje, kurios pirmiausia susijusios su greitąja mada.

Pagal numatomą reguliavimą, gamintojo atsakomybė bus privalomai taikoma tekstilės rūšims, nurodytoms direktyvoje. Kitos produktų grupės (pavyzdžiui, krepšiai, pliušiniai žaislai ir pliušiniai žaislai) vis dar gali būti renkamos kartu su tekstilės gaminiiais, kuriems taikoma didesnė gamintojo atsakomybė, jei viešoji atliekų tvarkymo institucija dėl to susitars su gamintojų atsakomybės organizacijomis. Tačiau joms nebus netaikoma didesnė gamintojo atsakomybė pagal Tekstilės įstatymą, todėl gamintojai neprivalės jų rinkti ir perdirbti.

Taip pat paminėtina, jog gamintojas yra bet kuri įmonė, pirmą kartą siūlanti tekstilės gaminius Vokietijos rinkoje. Tai gali būti atitinkamų tekstilės gaminių gamintojas, importuotojas arba platintojas. Visi gamintojai privalės užsiregistruoti atitinkamoje institucijoje prieš pateikdami savo gaminius į rinką. Gamintojai privalės dalyvauti didesnės gamintojo atsakomybės organizacijoje, kuri yra atsakinga už su didesne gamintojo atsakomybe susijusių užduočių vykdymą.

Didesnės gamintojo atsakomybės organizacijos, prieš pradėdamos veikti rinkoje, privalės gauti kompetentingos institucijos leidimą. Norėdamos gauti leidimą, tokios organizacijos privalės:

- turėti išsamų panaudotų tekstilės gaminių surinkimo ir grąžinimo tinklą, galintį pasiekti nurodytą surinkimo rodiklį (bent vienas surinkimo konteineris 1000 gyventojų);
- įrodyti tam tikrą finansinį pajėgumą;
- užtikrinti duomenų rinkimą ataskaitoms teikti;
- įrodyti savikontrolės koncepciją;
- pateikti užstatą;
- įrodyti reikiamą atliekų tvarkymo ir tvarumo srities patirtį;
- pateikti gamintojų įnašų ekologinio moduliacijos koncepciją.

Gamintojų atsakomybės organizacijos savo darbą iš esmės finansuos iš įnašų, kuriuos rinks iš savo narių gamintojų. Įnašas daugiausia grindžiamas tekstilės gaminių kiekiu, kurį gamintojas pirmą kartą pateikia į rinką. Kuo daugiau tekstilės gaminių gamintojas pirmą kartą pateikia į rinką, tuo didesnis jo įnašas. Tai atspindi principą „teršėjas moka“.

Be to, skaičiuojant tekstilės gamintojų įnašus, taip pat bus atsižvelgiama į kokybinius kriterijus pagal Atliekų pagrindų direktyvos 8a straipsnį, tokius kaip patvarumas, taisomumas, pakartotinis naudojimas, perdirbimas ir pavojingų medžiagų buvimas. Kuo tekstilės gaminy

³² Eckpunktepapier zur Einführung einer erweiterten Herstellerverantwortung für Textilien:

https://www.bundesumweltministerium.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Abfallwirtschaft/eckpunkte_textilien_hersteller_bf.pdf

draugiškesnis aplinkai ir tvaresnis, tuo mažesnis įnašas. Tai suteikia gamintojams finansinių paskatų išsipareigoti kurti ekologiškesnį gaminių dizainą ir mažinti greitąją madą.

Pažymėtina, jog pagal planuojamą reguliavimą dėvėtų drabužių parduotuvėms, labdaros parduotuvėms ir drabužių bankams įstatymas netaikomas, jei jie priima tik tuos tekstilės gaminius, kuriuos vis dar galima dėvėti. Taip yra todėl, kad ten priimti tekstilės gaminiai nelaikomi atliekomis. Tačiau jei neparduoti tekstilės gaminiai tampa atliekomis, bus taikomos bendrosios Tekstilės įstatymo taisyklės³³.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Patarėja Aistė Griškonytė-Jasinskė

Tel. (0 5) 209 6182, el. p. aiste.giskonyte@lrs.lt

Patarėjas dr. Tomas Lavišius

Tel. (0 5) 209 6181, el. p. tomas.lavisius@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2026

³³ Ten pat.